

ПРАВНА И ИСТОРИЈСКА ИСТИНА У ЛИМБУ ИЗМЕЂУ ЉУБАВИ И МРЖЊЕ

Апстракт: Полазећи од феномена историјској нараштива међународних кривичних судова, ауторка указује на дистинкције између **правне истине** и **историјске истине**, њихов различити методолошки присуи чињеницама и догађајима, као и симболичку вредност **обе истине**. Ауторка даје приказ основа теорије стриктне лејалности и теорије дидактичке лејалности и указује на њихову нејомирљивост. Уједно, анализира правну и полиитичку природу међународној кривичној правосуђа и механизме међународне кривичне правде које ошјежавају њу ка истини. Коначно, ауторка закључује да се циљеви истине и јомирења могу јоситићи само уколико **правна истина** и **историјска истина** нису у међусобном односу комитиције и узајамној признања.

Кључне речи: истина, међународно кривично правосуђе, теорија стриктне легалности, теорија дидактичке легалности.

1. О ПРАВНОЈ ИСТИНИ И ИСТОРИЈСКОЈ ИСТИНИ

Појам **правне истине** и појам **историјске истине** означени су курзивом, јер ни право, ни историја као наука немају ексклузивно „право на истину“. Појмови правне и историјске истине представљају колоквијалне и изразе чија употреба има за циљ креирање јасне дистинкције између онога што тврди суд и онога што тврде историчари о неком догађају из прошлости.

Зашто је уопште потребно анализирати однос између ове *две истине*? Разлог лежи у чињеници да међународно кривично правосуђе тежи креирању историјског наратива у својим одлукама, који се неретко тумачи као писање или интерпретирање историје. Да ли историја може бити предмет

---

* Научни сарадник у Институту за упоредно право и јавни тужилац у Јавном тужилаштву за ратне злочине, svetlanenanadic11@gmail.com.

кривичног поступка пред међународним кривичним судом, да ли међународни кривични суд може да „суди историји“ и да ли се правноснажност судске одлуке може поистоветити са „судом историје“ о неком догађају? Чак и уколико пођемо од претпоставке да међународни кривични судови користе историјски наратив искључиво у сврху правне контекстуализације кривичног дела, морамо запитати да ли судови, својом симболичком улогом, утичу на креирање или интерпретирање *историјске истине*.¹

Гледано из угла социологије права, историјски наратив међународних кривичних судова је важан из два разлога. Први се тиче утицаја историјског наратива на социјалну интеграцију, а други чињенице да уколико међународни судови „не узму активно учешће у развоју историјског наратива – други агенти сећања ће вероватно конструисати своје сећање“.² Очигледни су интереси међународне заједнице за социјалном интеграцијом под окриљем међународног правосуђа, као и спречавање појаве дихотомих тонова у погледу, за међународну заједницу, важних историјских догађаја.

За тренутак ћемо се осврнути на три социолошке теорије примењене на питање историјског наратива у одлукама међународних кривичних судова.³ Прва теорија је теорија структуралног функционализма која почива на идеји неопходности социјалне контроле. Ова теорија указује да колективно сећање представља формализацију колективног идентитета и да централне институције за циљ имају развијање глобалног историјског наратива. Друга теорија је теорија симболичког интеракционизма која указује на јаку симболичку улогу међународних кривичних судова и изражава сумњу у изграђивање историјског наратива од стране суда, са циљем социјалне интеграције. Према овој теорији, међународни судови немају капацитет да се баве историјским наративима, јер су удаљени од локалних заједница. Историјским наративом могу да се баве локални учесници, јер сећања треба да буду интерна, а не екстерно наметнута. Трећа теорија је теорија социјалног конфликта према којој је друштво скупина ривалских група. Према овој теорији историјски наратив међународних судова је оруђе оних који доминирају међународном заједницом. Међународну заједницу карактеришу некомпатибилне изјаве и неједнакости, а међународни трибунали су основани како би пружили „илузију јединствености“.

-
- 1 О односу историје и судског поступка пише Владимир Петровић указујући да постоје три могућа односа. Први је – историја на суђењу – то је судски процес у коме је предмет суђења од значаја за историчаре. Други је – историја суђења – то је историографска анализа судских поступака. Трећи је – историја у суђењу – то је развој историографских елемената у судским поступцима. О наведеном видети више у: V. Petrović, *The Emergence of Historical Forensic Expertise: Clio Takes the Stand*, Routledge, 2016.
  - 2 M. Hirsch, „The Role of International Tribunals in the Development of Historical Narratives“, *Journal of History of International Law, Hebrew University of Jerusalem International Law Forum Working Series 03-18, Legal Research Paper*, 18-15/2018, 24.
  - 3 Приказ социолошких теорија видети у *ibid.* 12–21.

Чињеница глобалног тренда повећане одговорности за масовне злочине на међународном нивоу у складу је са теоријом структуралног функционализма, јер међународно кривично правосуђе постаје централна институција за развијање глобалног историјског наратива као основе глобалног колективног идентитета и сећања. Стога су постојала велика очекивања од међународних кривичних судова да постану механизми који ће служити формирању коначног историјског суда.⁴ Као што је суђење Ајхману имало за циљ изградњу израелске нације,⁵ тако међународни трибунали, а потом и међународни кривични суд за циљ имају изградњу институција међународне заједнице, или оних интереса који међународном заједницом доминирају. Теорија социјалног конфликта, са друге стране, подсећа да међународне борбе нису само за економске и политичке ресурсе, већ и за колективна сећања. У том контексту, историјски наратив постаје важно оружје у борбама између група за положај у међународној заједници.⁶

Изложићемо кратку анализу о сличностима и разликама историјског и кривично правног приступа. Чињеница је да историја и кривично право деле неке сличности. Тако, обе интелектуалне активности се баве оценом доказа и проценом њиховог значаја, користе исказе сведока и трагају за поткрепујућим доказима, и показују сензибилитет према друштвеним околностима у којима се активности појединаца одвијају.⁷

Са друге стране, разлике између ових интелектуалних активности су значајније. Поред чињенице да је суд везан крутим правилима поступка, постоје и друге разлике.⁸ Тако, њихове социјалне функције су различите. Циљ суђења је решење конфликта, а циљ историчара је унапређење знања о догађајима из прошлости и очување сећања у заједници. Отуда, одлука суда произилази из конфликта, а рад историчара произилази из сажимања претходно скупљених знања. Док је судска одлука званична и нормативна по карактеру, историјски суд је неформалан и дескриптиван. Судска одлука се тиче појединца, а последице става историчара се одвијају у области идеја. Судска одлука је по правноснажности неподложна изменама, док је историјска верзија догађаја уобичајно подложна ревизијама. Правник тражи чврсте доказе, а историчар трагове и везе између доказа. Поврх тога, суд тражи сигурност у одлучивању о невиности/кривици, а историчари су

4 B. Sander, „History on Trial: Historical Narrative Pluralism Within and Beyond International Criminal Courts“, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 67, 2018, 547–576, 549.

5 R. A. Wilson, „Judging History: The Historical Record of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Human Rights Quarterly*, Vol. 27, 3/2005, 910.

6 M. Hirsch, „Uses of History and Collective memories by International Courts and Tribunals“, *Max Planck Encyclopedias of International Law*, 2018, 8., <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3277.013.3277/law-mpeipro-e3277>, 20. март 2024.

7 R. A. Wilson (2005), *op. cit.*, 917

8 G. Resta, V. Zeno-Zencovic, „Judicial "Truth" and Historical "Truth": The Case of the Ardeatine Caves Massacre“, *Law and History Review*, Vol. 31, 4/2013, 843.

ослобођени тих императива, имају право на двосмисленост, иронију и случајност у тумачењу догађаја.⁹ Коначно, постоји и ноторна чињеница, а то је да прошлост никада није заробљена у документима,¹⁰ а да је *йравна истйина* нус производ механизма решавања спорова.¹¹

Пратећи више правне норме него историјски контекст, правници неретко редукују и селекују историјске чињенице којима се служе. Стога, „за историчаре може бити збуњујуће када виде пажљиво сложени историјски материјал истргнут из контекста од стране паметних правника који треба да служи као батина за победу над противничком страном у судници“.¹² У истраживању које је Вилсон спровео међу судијама, тужиоцима и браниоцима у ИСТУ занимљив је одговор једног тужиоца који је навео да „под акзуаторним системом, правници преферирају ону верзију историје која поткрепљује њихов случај...тако, постоји тенденција стварају „куване историје““.¹³

Уплив историје као науке у кривична суђења спроводи се увођењем нове форензичке дисциплине, а историчари постају форензичари. О амбицији међународних кривичних судова да се баве питањима историје, у контексту кривичног дела и ван контекста говори и чињеница да је у случају Тадић ИСТУ анализирао историју Босне и Херцеговине и територије Приједора почев од 14 века. Ова пресуда садржи преко 60 страна историјског наратива. О томе да ли ће очигледна амбиција међународних кривичних судова да се баве питањима историје имати историјског ефекта, говориће нека будућа времена. Ипак, важно је указати да је велики број историчара закључио да нирнбершка суђења не презентују аутентичне историјске исказе о масовним злочинима које су учинили високорангирани нацисти и да су суђења искривила извештаје за будуће генерације.¹⁴

Илустрације ради, скицираћемо три суђења која су се одвијала у три различите земље у периоду од 1992. године до 2015. године и која су се, у симболичком смислу, претворила у суђење званичној верзији историје о Другом светском рату.

Први случај се дешава у Француској 1992. године. Пол Тувијер је био Француз у полицијској служби вишијевог режима за време Другог светског рата. Био је оптужен за убиство седам јеврејских заробљеника у близини Лиона. Овај догађај је био значајан из разлога што је указивао на саучесништво Вишијеве владе у злочинима немачких окупационих снага. После неколико неуспелих извођења пред суд, суђење је коначно започело, а апелациони суд

9 R. A. Wilson (2005), *op. cit.*, 913.

10 M. Hirsch (2018), *op. cit.*, 2.

11 Y. Naqvi, „The right to the truth in international law: fact or fiction?“, *International Review of The Red Cross*, Vol. 88, 862/2006, 246.

12 R. Evans, „History, Memory, and the Law: The Historian as Expert Witness“, *History and Theory*, Vol. 41, No. 3/2002, 326–345, 330.

13 R. A. Wilson, *Writing History in International Criminal Trials*, Cambridge University Press, Cambridge, NY, US, 2011, 168.

14 R. A. Wilson (2005), *op. cit.*, 915

Париза је 1992. године закључио да нема основа за кривично гоњење окривљеног јер нема елемената ратног злочина или злочина против човечности, с обзиром да Вишијев режим није спроводио политику идеолошке хегемоније, те је закључено да не постоји дискриминациона намера као неопходан услов за наведена кривична дела. Француски историчари су били шокирани чињеницом да судије себи дозвољавају да пишу историју и да карактеришу идеолошку природу француске владе.¹⁵ Касациони суд је касније извршио ревизију ове пресуде тако што је Тувијерове радње приписао Немачкој, а не Француској. Наиме, Касациони суд је утврдио да Тувијер није поступао као службеник француске владе, већ као истражитељ Гестапоа. Рафинирана правничка логика касационог суда је довела до тога да се призна постојање злочина као историјске чињенице, а истовремено отклони опасност од евентуалне одговорности Француске према јеврејској заједници, што је било политички опортуно. Коментаришући низ сличних суђења за злочине над Јеврејима за време Вишијеве владе (суђење Клаусу Барбију, Полу Тувијеру и Порису Папону), Цветан Тодоров закључује да је суђење Тувијеру жртвовало правду политичким интересима, а „оно што је нарочито вредно критике је чињеница да не само да је суд писао лошу историју, већ да су писали историју уопште, уместо да примене право једнако и универзално“.¹⁶

Други случај се дешава у Великој Британији 2000. године. Професорка историје Липштат је у својој књизи изразила став да је други историчар – Ирвинг негатор холокауста. Он је сматрао такву констатацију клеветом и тужио је британском суду. Како је у случају клевете терет доказивања на туженом (обрнут терет доказивања), Липштат је у своју одбрану морала да докаже да је Ирвинг негатор холокауста, а то је подразумевало претходно доказивање да се холокауст заправо десио. Британски суд се упустио у ову авантуру која је резултовала пресудом од 350 страна историјских чињеница у корист професорке Липштат. Лондонски Тајмс је пратећи суђење известио „данас је историја имала свој дан у судници и забележила је велику победу“¹⁷. Са становишта историјске науке, морамо се запитати, да ли ова пресуда има значаја, да ли би *историјска истина* о холокаусту била другачија да је лондонски судија донео одлуку у корист тужиоца? А уколико аргументујемо тако што ћемо рећи да је супротна одлука била незамислива, зашто нам је онда суђење било потребно?

Трећи случај се дешава у Београду 2015. године и то је предмет поступку рехабилитације Драгољуба Драже Михајловића. Виши суд у Београду је рехабилитовао команданта краљевске војске у отаџбини и вратио

15 M. Koskenniemi, „Between Impunity and Show Trials”, *Max Planck Yearbook for United Nations Law* 1–36/2002, M. Koskenniemi, *The Politics of International Law*, Oxford, 2011, 188.

16 T. Todorov, „The Touvier Affair in Memory”, *The Holocaust and France Justice: The Bousquet and Touvier Affairs* (ed. R. J. Golsan), Dartmouth College, Hanover, 1996, 120.

17 Ted Ideas Worth Spreading, Deborah Lipstadt’s research focuses on the development of Holocaust denial and how to fight for the truth in an era marked by “alternative facts”, https://www.ted.com/speakers/deborah_lipstadt, 20. март 2024.

му грађанска права која су му била одузета пресудом комунистичког режима из 1946. године. Образлажући одлуку, судија је рекао да је Суд одлучивао искључиво о томе да ли је Дража Михаиловић имао правично суђење, а не о чињеници да ли је био ратни злочинац, као и да пресуда не значи рехабилитацију Равногорског покрета и Југословенске војске у отаџбини.¹⁸ Одлука је дочекана бурно. Професор Оливер Антић, опуномоћеник предлагача рехабилитације, је изјавио: „Они (*комунисти, прим. аутор*) су ревидирали историју. Сада је враћена права историја! Ово је њихово верзије историје“.¹⁹ Постојала су и супротна мишљења. Тако, историчар Миливој Бешлин сматра да је одлука о рехабилитацији била искључиво мотивисана идеолошким и политичким мотивима и наглашава: „Оваквим рехабилитацијама се пише историја, али не она од пре 70 година, оваквим рехабилитацијама се пише историја данашњице“.²⁰

Скицирана су три суђења у три различита судска поступка – кривичном, парничном и ванпарничном. Међутим, ова суђења су превазишла право и судницу. На таласу страсти који их је пратио, постала су правна потврда историјске истине о питањима од значаја за колективно сећање и национални идентитет. По окончању ових поступака, на крилима славодобитности или у понору разочарања, слабо ко се упитао – зар нам је потребна пресуда да докаже постојање неког историјског догађаја, односно да ли се пресудом може исказати вредносни став о некој историјској чињеници? Уколико одговоримо потврдно, можемо се запитати – да ли би у недостатку такве пресуде историјски догађај ишчезао из наших сећања, односно да ли је та пресуда променила наш вредносни став о историјском догађају?

2. ПРАВНА И ИСТОРИЈСКА ИСТИНА У ЉУБАВИ И МРЖЊИ ИЛИ О ТЕОРИЈИ ДИДАКТИЧКЕ ЛЕГАЛНОСТИ И ТЕОРИЈИ СТРИКТНЕ ЛЕГАЛНОСТИ

У теорији преовладавају два супротстављена полазишта која разматрају питање односа историје и међународног кривичног права. Прва је теорија стриктне или рестриктивне легалности чији зачетник је Хана Арент која је свој став у погледу односа историје и права изнела у свом чувеном делу „Ајхман у Јерусалиму: Извештај о баналности зла“. Арент полази од тезе да је главна функција судова да одреде да ли је неко крив и да казне кривца.

18 RTS, Rehabilitovan Draža Mihailović, <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/1918870/rehabilitovan-draza-mihailovic.html>, 20. март 2024.

19 Slobodna Evropa, Rehabilitacija Draže: Revizija istorije, slavlje i ogorčenje, <https://www.slobodnaevropa.org/a/sud-rehabilitovao-drazu-mihailovica/27016033.html>, 20. март 2024.

20 *Ibidem*.

Она сматра да право не треба да даје одговоре на шира питања о корену конфликта, нити треба да провлачи истину кроз историјску интерпретацију. Арент заступа приступ – правда, а не историја и закључује: „циљ суђења је да донесе правду и ништа више, чак и најбоља намера ... одвраћа право од основне дужности да мери оптужбе против окривљеног, да донесе пресуду и да одреди казну“.²¹ Стога, свако суђење које одступа од ових принципа потенцијални је, како Арент каже, „*show trial*“.

Друга теорија, чији су представници Осиел²² и Даглас²³, је теорија дидактичке легалности. Они кривично суђење виде као оруђе педагогије народа које служи креирању колективног сећања. Даглас кривично суђење види као специјализовани правни инструмент који представља оруђе колективне педагогије и мелем на рану трауматичне историје.²⁴ Осиел сматра да су кривична суђења позорница на којој историја треба бити поново одиграна из педагошких разлога.²⁵ Представници ове теорије критикују теорију стриктне легалности сматрајући је претерано критизерском и наводећи да полази од претпоставке о стриктној одвојености између правног и ванправног, између владавине права и интереса за колективним усмеравањем.²⁶ По њима, судије и тужиоци су актери који учествују у писању историје.²⁷

Средње решење, између ове две теорије, заузимају аутори Вилсон²⁸ и Борда.²⁹ Вилсон полази од тезе да је дискусија о историји пред међународним кривичним судовима неизбежна, из простог разлога што је правно релевантна.³⁰ Он истовремено указује да ова чињеница носи ризике, те подсећа да су међународни кривични судови некада историју писали лоше и погрешно.³¹ Борда дефинише средње решење као приступ „одговорне историје“. То је средишња позиција између приступа – правда и ништа више и приступа – кривично суђење је оруђе колективне педагогије. Концепт „објективне историје“, по Борди лежи у објективном приступу по коме циљ суђења јесте учење ширих историјских лекција.³²

21 Н. Arendt, *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*, Penguin, New York, 1963, 251.

22 У књизи М. Ј. Osiel, *Mass Atrocity, Collective Memory, and the Law*, 1st ed., Transaction Publishers, New Brunswick, 1999.

23 У књизи L. Douglas, *The Memory of Judgment: Making Law and History in the Trials of the Holocaust*, Yale University Press, New Haven, 2005, CT, US

24 *Ibid.*, 2.

25 М. Ј. Osiel, *op. cit.*, 76.

26 L. Douglas, *op. cit.*, 2.

27 М. Ј. Osiel, *op. cit.*, 241.

28 R. A. Wilson (2011), *op. cit.*

29 A. Z. Borda, *Histories Written by International Criminal Courts and Tribunals*, T.M.C. Asser Press, The Hague, 2021

30 R. A. Wilson (2011), *op. cit.*, 20.

31 R. A. Wilson (2011), *op. cit.*, 17.

32 A. Z. Borda, *op. cit.*, 31.

Сандер³³ објашњава да обим историјског наратива и амбиције међународних судова да се баве питањима историје, зависе од концепције правде – да ли је она само судска правда или је социополитичка правда. Тако, судској правди одговара концепт стриктне легалности, док социополитичкој правди одговара шири концепт дидактичне легалности. Сандер подсећа да историјски наративи, конструисани у међународним кривичним пресудама, нису статични, ни коначни већ субјект процеса непрестаног оспоравања и еволуције током времена.³⁴ Као и да судски наративи неизбежно зависе од избора бројних актера који имају интеракцију у међународним кривичним поступцима, те је стога јасно да ће историјски наратив међународних трибунала увек бити обликован и ограничен институционалним контекстом из кога произилази.³⁵

Коскениеми критикује дидактички приступ подсећајући да кривичари одувек знају да су *јавна и историјска* истина далеко од идентичности.³⁶ Указује да је пред међународним кривичним судовима линија између правде, историје и манипулације постала невидљива. Анализирајући да ли је судски процес тај који нас може довести до истине, објашњава да циљ едукације људи историјским истинама путем права полази од савремене жеље да узмемо у обзир контекст, али истовремено одбацујемо закључак да право није оруђе које то може да нам пружи.³⁷

Питање теоријског полазишта није пуко академско надмудривање, већ има и практичне консеквенце. У зависности од тога да постоји уверење да су правна и историјска истина „у љубави“ – комплементарне, хармоничне и допуњујуће, или су „у мржњи“ – у сукобу, конкуренцији и негацији, зависиће и политичке последице судске одлуке.

Циљ међународног кривичног правосуђа је спречавање некажњивости за најстрашније злочине. Кривични поступак се води против појединца, али поступак пред међународним кривичним судовима се доживљава пре као суђење нацији којој тај појединац припада, него суђење том појединцу. Исправно Коскениеми закључује да индивидуализација није неутрална у својим ефектима.³⁸ Индивидуализација кривице, која за циљ има отклањање одговорности и стигме са етничких група, ипак не може да занемари чињеницу да осуђени нису вршили злочине само у своје име, већ као део широко прихваћеног политичког пројекта, који је креиран у име етничке групе. Ма колико се међународни кривични судови упирали да објасне да је кривица индивидуална, било да је осуђујућа или ослобађајућа, нужно ће бити тумачена као став суда према политичком пројекту чији је окривљени симбол, а последично држави и народу коме окривљени припада. Постоје два разлога која воде ка

33 B. Sander, „Unveiling the Historical Function of International Criminal Courts: Between Adjudicative and Sociopolitical Justice“, *International Journal of Transitional Justice*, 12:334, 2018

34 B. Sander (2018), *op. cit.*, 549.

35 B. Sander (2018), *op. cit.*, 547.

36 M. Koskeniemi, *op. cit.*, 179.

37 *Ibid.*, 196.

38 *Ibid.*, 181.

овом феномену. Први је техничке природе због чињенице да „системски криминалитет“ генерише „системску одговорност“, која уносећи колективне елементе у одговорност ставља притисак на принцип индивидуалне одговорности.³⁹ Други је метаправне природе, јер међународна кривична суђења имају симболички и ритуалистички ефекат на подељене заједнице, због чега исход суђења, утиче на реконструкцију националних идентитета.⁴⁰ Стога је исправан закључак да међународно кривично право, генерално амбивалентно, осцилира између жеље да казни оне који су индивидуално одговорни за велике хуманитарне катастрофе и опасности да постане „*show trial*“.⁴¹

Како међународна кривична суђења имају и елемент међународног, пресуде ових судова се неретко доживљавају као политички став међународне заједнице према некој држави или народу. Може се рећи да међународни судови имају значајну политичку улогу у међународној заједници, јер се њихове пресуде користе као политички аргумент на међународном и унутрашњем плану. Стога, однос међународних кривичних судова и политике је двосмеран. Први смер је утицај политике на међународне кривичне поступке који се огледа у Моргентауовом израженом скептицизму о могућности међународног правног процеса да се бави великим догађајима политике због неизбежне дисторзије која увек постоји када је политички контекст субјект правног процеса.⁴² Други смер је управо питање утицаја пресуда међународних кривичних судова на креирање политичких ставова и аргумената како на међународном, тако и на унутрашњем пољу.

Дакле, политичке последице имају глобални, али и локални карактер и њихови шири ефекти зависе искључиво од тога ко и како тумачи поруку суда изражену у пресуди. Стога, легитимно је поставити питање ко је бенефицијар, корисник или прималац порука међународних кривичних судова? Да ли су то заједнице у сукобу или је то целокупна међународна заједница? Односно, каква порука се шаље једнима, а каква другима? Можемо се запитати да ли сви бенефицијари имају потребу за истом поруком и да ли ће иста порука имати исти ефекат? Наиме, судска одлука која се са глобалног становишта може сматрати кораком ка унапређењу људских права, може да има негативно политичко дејство на заједнице у којима су се десиле страхоте о којима се суди – другим речима, „судска одлука која одговара *orbi* не мора бити исправна за *urbi*“.⁴³

39 E. van Sliedregt, „Criminal Responsibility in International Law: Liability Shaped By Policy Goals and Moral Outrage“, *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice*, 14/81, 2006, 84.

40 Y. Naqvi, *op. cit.*, 246.

41 M. Koskenniemi, *op. cit.*, 171.

42 Дискусија о овом аргументу изнета је у: *Die internationale Rechtspflege, ihr Wesen und ihre Grenzen*, 1929, 62–72 и M. Koskenniemi, *The Gentle Civilizer of Nations: The Rise and Fall of International Law 1870–1960*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, 440–445, цитирано према: Y. Naqvi, *op. cit.*, 269.

43 M. Damaska, „What is the point of International Criminal Justice“, *Chicago: kent Law Review*, 2008, Vol. 83:1, 348.

Имајући у виду све речено о односу *правне* и *историјске* истине, као и политичким последицама пресуда међународних кривичних судова, не чуди зашто питање суђења пред међународним кривичним судовима води израженим емоцијама и запаљивости јавног дискурса, односно зашто свако суђење пред међународним кривичним судовима води ка симулацији социјалног буђења.⁴⁴

3. СЛЕПЕ ТАЧКЕ ИСТОРИЈЕ

Полазећи од чињенице да се злочини међународног кривичног права дешавају у историјском контексту, и да су то „системски злочини“ који подразумевају више од деловања једног човека и његове воље, неспорно је постојање нераскидиве везе између историје и злочина. Са друге стране, међународни кривични судови делују у фрагилној међународној сфери која тежи да изгради глобални колективни идентитет и почива на политичким односима оних који доминирају међународном заједницом. Можемо закључити да се међународни кривични судови нужно баве историјом и да делују у изразито политичкој сфери, али да су ипак примарно кривични судови чији је посао кривична правда, односно примена кривичног материјалог и процесног права. Имајући у виду ову реалност, са једнаком пажњом и без предубеђења је потребно уважити аргументе теорије стриктне легалности и аргументе теорије дидактичке легалности. Иако ова два приступа делују непомирљиво, комплексност међународног кривичног правосуђа чини неизбежним прихватање аргумената са обе поларизоване стране, односно заузимање средишњег полазишта.

Међутим, потребно је указати на пар разлога због којих судска пресуда, чак ни по учењу дидактичке легалности, не може да представља свеобухватан и веродостојан запис о историји неког конфликта. Прецизније, указаћемо на разлоге због којих пресуде остају слепе за неке историјске чињенице.

Први разлог је дијалектичке природе. Уколико пођемо од претпоставке да је осуђујућа пресуда за масовни злочин доказ историјске истине о постојању тог злочина, онда се морамо запитати да ли је ослобађајућа пресуда доказ историјске истине о непостојању тог злочина. Сви правници кривичари знају да је овај закључак нетачан и да чињеница да је донета ослобађајућа пресуда из разлога недостатка доказа, односно из разлога *in dubio pro reo*, ни у ком случају не значи да се злочин није десио. Међутим, на ванправном терену ствари стоје другачије. За народе којима припадају жртве, ослобађајућа пресуда је правна негација њиховог историјског страдања. Слично је народима којима припадају окривљени. Ослобађајућу пресуду они неретко доживљавају као правну потврду историјске истине да злочина није било. Ови закључци превазилазе право и постају аргументи

44 В. Sander (2018), *op. cit.*, 576.

у сфери политике која за правне принципе слабо мари. Када историјске чињенице о масовним злочинима, прерађене у дихотомији кривичног права крив/није крив, једном уђу у запаљиву сферу политике, тада ослобађајућа пресуда међународног кривичног суда може да се тумачи као доказ да масовног злочина није било или чак као оправдање за такав злочин. Борда исправно закључује да ослобађајућа пресуда трибунала може бити виђена као декларација невиности, што може бити болно за жртве,⁴⁵ а Хирш упозорава да као што пресуда може да гради колективно сећање, исто тако може и да гради колективну амнезију.⁴⁶

Други разлог тиче се чињенице да је међународно кривично право склоно контекстуализацији историјског догађаја, трагању за репрезентативним злочинима и последично – креирању слепих тачака злочина. Кривична дела међународног кривичног права, као што су геноцид или злочин против човечности, подразумевају постојање колективног аспекта злочина системског и широко распрострањеног, односно *dolus specialis* код геноцида, који прави дистинкцију између хомицида и геноцида. Процес доказивања обухвата и доказивање дискриминаторне намере, односно везивање злочина за конкретан политички и историјски контекст. Како историјски и политички контекст постају чињенице од значаја за доказивање, у пракси је потребно вршење историјске и политичке контекстуализације злочина. Ипак, како историјски и политички контекст постаје чињеница од значаја за правну квалификацију, можемо се запитати – у којој мери чињенице историјског и политичког контекста утичу на правну квалификацију, а у којој мери је то обрнуто? Прецизније речено – да ли политички контекст одређује правну квалификацију или правна квалификација одређује политички контекст, или још прецизније – да ли запажање чињеница, које се тичу историјског и политичког контекста, зависи од претходно успостављене или претпостављене (жељене) правне квалификације? Ова дилема је везана за дијалектички проблем који се читава у томе што „чињенице“ одређују „правну квалификацију“ случаја, али са друге стране, различите правне квалификације такође предодређују селективно запажање чињеница.⁴⁷

Такође, међународно кривично правосуђе бави се само оним злочинима који имају обележја репрезентативности.⁴⁸ Стога се тужиоци примарно фокусирају на оне злочине који имају карактеристике репрезентативности. Репрезентативност представља процес селекције у циљу проналаска злочина који најбоље представља остале злочине и који је уверљивији и аутентичнији од других злочина, по месту, времену, обиму, правној квалификацији, релевантним околностима, броју жртава. Такође, приликом

45 A. Z. Borda, *op. cit.*, 118.

46 M. Hirsch (2018), *op. cit.*, 3.

47 B. Zupančič, „Ne bis in idem (zabrana ponovnog suđenja za isto delo) la belle dame sans merci”, *Crimen* (II) 2/2011, 171.

48 Правило о репрезентативности је прописано *Rule 73 bis (D) ICTY*.

одлучивања о репрезентативности злочина, тужилац ће се водити и резонантношћу обима и доступности доказа, која околност може бити ствар случајности или претходне селекције у избору доказа за којима ће се трагати. Проблем селекције репрезентативних од нерепрезентативних злочина лежи у томе што чињеница да неки злочин није довољно интересантан за суд, не значи да тај злочин не завређује кривични прогон или да није релевантан са становишта права на истину или историјске истине. Такође, селекција подразумева дискрециону оцену, па се оправдано може поставити питање да ли је селекција правилно извршена и да ли је постојало идеолошко или вредносно предубеђење у поступку селекције. Као последица репрезентативности јавља се феномен слепих тачака судског наратива, јер судови постају слепи за све оне злочине који нису окарактерисани као репрезентативни.⁴⁹

Трећи разлог тиче се преговаране правде. Узроци ширења разних облика преговаране правде леже у *laissez-faire* идеологији⁵⁰ која као економски принцип промовише слободне трансакције актера на тржишту, лишене сваке интервенције владе, правосудни систем из угла *laissez-faire* идеологије, постаје тржиште на коме су трансакције странака легитимне и оправдане. У овом систему државни органи – тужилаштво и суд имају за циљ постизање „тржишног“ успеха, пре него испуњавање традиционалних циљева кривичне правде.⁵¹ Социолошки гледано, узрок глобализације тренда преговаране правде треба тражити у постмодерној политичкој мисли која истину дефинише „просто као верзију чињеница која је прихватљива свим заинтересованима“⁵². Споразумевање је „заокрет од суђења ка преговарању“,⁵³ који носи ризик од креирања посебне врсте интересног савеза између окривљеног, тужилаштва и судова у којој се свака од страна лишава инхерентног ризика суђења, што је супротно суштини суђења која се одвија кроз супротстављеност у кривичнопроцесним улогама.⁵⁴ Такође, споразумевање нарушава поступак моралног уверавања у кривицу окривљеног који почива на трозупцу окривљени – тужилац – суд.⁵⁵ Споразум о признању кривичног дела није био предвиђен оригиналним Правилником о поступку и доказима Трибунала за Југославију. Споразумевање се сматрало непожељним, јер би

49 A. Z. Borda, *op. cit.*, 116.

50 M. Damaska, „Negotiated Justice in International Criminal Courts“, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 2, 4/2004, 1027.

51 С. Ненадић, „Споразум о признању кривичног дела пред међународним правосудјем у сенци изазова поступка и политичких импликација судских одлука“, *Међународно јавно и кривично право у XXI веку* (ур. С. Ного), Удружење за међународно кривично право и «Intermex», Београд, 2020, 647.

52 M. Damaska (2004), *op. cit.*, 1029.

53 M. Mcconville, C. L. Mirsky, *Jury Trials and Plea Bargaining: A True History*, Hart Publishing, 2005, Oxford, 3.

54 С. Ненадић, *op. cit.*, 649.

55 R. Lippke, „The Prosecutor and the Presumption of Innocence“, *Criminal Law and Philosophy*, Vol. 8, 2/2013, 348.

стављало окривљене под притисак да се одрекну процесних права, искључивало би учешће жртава и допринело да злочинци буду, пре награђени за кооперацију, него кажњени за злочине.⁵⁶ Ова забрана није потрајала дуго, тако да је Правилник измењен члановима 62бис и 62тер, чиме су широм отворена врата за преговарану правду у међународном кривичном праву.⁵⁷

Постоје бројне примедбе на примену преговаране правде пред међународним кривичним судовима. Тако, окривљени је под неформалним притиском да се одрекне својих процесних права; извршиоци кривичних дела су награђени за сарадњу са тужиоцима, а да при том нису адекватно кажњени за злочине које су учинили; санкције су несразмерне злочинима; споразумевање искључује јавност суђења, а уводи тајност преговарања; жртве злочина су обично искључене из процеса преговарања и постизања споразума и искључена је могућност остваривања катарзичне функције кривичног поступка. Поврх свега, мотиви тужиоца да понуди споразум могу бити различити, па чак и да служе прикривању радњи које са становишта законитости могу бити спорне.⁵⁸

Највећа примедба споразумевању у међународном правосуђу је та да смањење санкција у преговарању не рефлектује кривицу и тежину злочина,⁵⁹ као и да постоји јасна слика о изразитој селективности у дељењу правде.⁶⁰ Тако, дешава се да тужилац може да затражи споразум са оптуженим само због његовог познавања одређених догађаја који су тужиоцу од користи и да из тог разлога може да да прилично великодушну понуду окривљеном, за то време другим оптуженима, који нису били умешани у најокрутније злочине, та прилика неће бити дата.⁶¹ Ово се најчешће дешава у преговорима са оптуженима за удружени злочиначки подухват где је истовремено оптужена и

56 Аргументи наведени од стране председника ICTY Antonio Cassese у извештају дипломатским мисијама од 11. фебруара 1994. године, цитирано према: M.P. Scharf, „Trading Justice for Efficiency“, *Journal of International Criminal Justice*, 2/2004, 1073. У истом говору, противећи се споразумевању, Cassese је истакао да Трибунал није општински суд, већ суд креиран за одлучивање о најтежим злочинима. Оправдан је закључак да се споразумевање пред Трибуналом у почетку сматрало „неумесним“, видети више у: N. A. Combs, *Guilty Pleas in International Criminal Law*, Stanford University Press, Stanford, 2007, 59.

57 Римски статут Међународног кривичног суда споразумевање предвиђа у члану 65.

58 У литератури се као пример наведеног наводи да је тужилаштво у предмету Тодоровић окривљеном понудило споразум о признању кривичног дела мотивисано жељом отклањања правних изазова који су се тицали законитости његовог хапшења. О наведеном видети више у: N. A. Combs, *op. cit.*, 59.

59 R. E. Rauxloh, „Plea bargaining in international criminal justice – can International Criminal Court afford to avoid trials“, *The Journal of Criminal Justice Research (JCJR)*, Vol. 1, 2/2011, 4.

60 V. Turanjanin, D. Čvorović, „Sporazum o priznanju krivičnog dela u praksi tribunala za bivšu Jugoslaviju“, *Strani pravni život*, god. 59, 2/2015, 239.

61 Prosecutor v. Nikolic, ICTY, Case No.IT-02-60/1-S, Sentencing Judgment, 2 December 2003, para 66.

нека високопрофилисана личност чију осуђујућу пресуду тужилац снажно жели.⁶² Под паролом да споразум служи јачању експедитивности суда, оправдано се поставља питање – да ли је компатибилно са обавезом кривичног гоњења сахранити одређене оптужбе због експедитивности. Такође се поставља питања да ли је тужилац располагао довољним доказима за кривична дела, у односу на која је накнадно одустао кроз споразум о признању кривичног дела, или су та кривична дела представљала ништа више до мамац за преговарање. На наведено указује и чињеница да су тужиоци ICTY одустајали од оптужбе геноцида зарад постизања споразума за мања кривична дела.⁶³

Процес споразумевања намеће питање – да ли су признања комплетна и да ли су она истинска и аутентична или су просто израз процесне тактике. Такође, споразумевање подразумева тржишну логику која је страна народима којих се одлука тиче и жртвама злочина. Коначно, можемо се запитати – какву истину нуде пресуде донете по споразумима о признању кривичног дела, јер су склоне креирању некомплетне истине,⁶⁴ односно испреговаране истине или најмањег заједничког садржалаца истине. Да ли парцијална истина може да буде циљ поступка и да ли ће она бити прихваћена од стране оних народа о чијој историји претендује да сведочи. И коначно – да ли ће „испреговарани историјски записи“⁶⁵, који произилазе из споразума о признању кривичног креирати јаз између пресуда које почивају на таквим споразумима и историјских чињеница о конкретном случају.⁶⁶

4. ЗАКЉУЧАК

Интуитивно делује да је кривичарима практичарима, који „одувек знају да су *правна* и *историјска* истина далеко од идентичности“⁶⁷ прихватљивија теорија стриктне легалности. Другима – који нису упућени у практичну препреденост и рафинираност тужилачких и судских одлука, логику поступка правног квалификовања и тајне споразумевања, прихватљивија је теорија дидактичке легалности.

Теорија дидактичке легалности полази од становишта да су правна и историјска истина – комплементарне, хармоничне и допуњујуће, док теорија

62 R. Henham, M. Drumbl, „Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Criminal Law Forum*, 16, 2005, 56.

63 Види предмете: Prosecutor v. Plavšić, IT-00-39 and 40/1, Sentencing Judgment, 23 February 2004, paras 2,14. О наведеном видети више у: L. Moffet, *Justice for Victims Before the International Criminal Court*, Routledge, London – New York, 2014, 70. и W. Schabas, *Genocide in International Law*, 2nd edn, Cambridge University Press, 2009, 458.

64 J. N. Clark, „Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation“, *The European Journal of International Law*, Vol. 20, 2/2009, 424.

65 A. Petrig, „Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals“, *Chicago Kent Journal of International and Comparative Law*, Vol. 8, 2008, 15.

66 J. N. Clark, *op. cit.*, 427.

67 M. Koskeniemi, *op. cit.*, 179.

стриктне легалности полази од становишта да су правна и историјска истина – у сукобу, конкуренцији и негацији. Ова два становишта су непомирљива за народе којих се пресуде међународних кривичних судова тичу. Народи који су разочарани пресудама негираће историјску вредност пресуда указујући да *йравна истина* из пресуде оспорава *историјску истину* о злочину. Са друге стране, они народи, чија очекивања су пресуде испуниле, уздизаће *йравну истину* тих пресуда као комплементарну *историјској истини* о злочину.

Међу заједницама разореним и разједињеним сукобима овај однос *йравне* и *историјске истине* има тенденцију пре да постане отров, него мелем на рану. Ово из разлога што је *историјска истина* за заједницу симболички важнија од *йравне истине*. Такво стање би се могло описати као стање лимба,⁶⁸ односно стање заглављености заједница и народа у сукобима и прошлости. Лимбо не даје могућност изласка или кретања напред, у лимбо се не дешава ништа, нити се шта може променити. Лимбо је стање вечне заглављености у којем суђења за злочине никада немају крај, па и када добију правну форму, она излазе из сфере права, улазе у сферу политике и митова у којима цели народи и покољења постају жртве секундарне виктимизације. Злочини се наново преживљавају, прерађују и вреднују.

Како је могуће превазићи овај проблем? Чини се да ово питање није правно питање, али покушаћемо да дамо одговор на њега. Циљеви истине и помирења могу се постићи само уколико *йравна* и *историјска* истина нису у међусобном односу конкуренције и узајамног признања. Историја и право не могу бити у конкуренцијском односу или односу узајамне инструментализације. Право не треба да инструментализује историју, тако што је користи као аргумент којим оправдава или образлаже одлуку, јер обе дисциплине разматрају исту ствар – исти историјски догађај, различитим методолошким приступом. Коначно можемо закључити – историја јесте битан елемент суђења за масовне злочине, али и они који доносе пресуде и они којима су пресуде намењене треба одговорно да приступе њиховом креирању, односно тумачењу. Они који креирају пресуде треба да буду свесни лимита *йравне истине* тако да не претендују да сами креирају *историјску истину*, или да се баве питањима правног признања историјских чињеница. Они којима су пресуде намењене, било да се ради о међународној заједници у целини или о заједницама у сукобу, не треба да користе *йравну истину* као политички аргумент у запаљивој реторици о питањима *историјске истине*, нити да пресуде треба да их ограничавају у спознаји и изучавању оних догађаја чија *историјска истина* није добила правну верификацију.

68 Појам лимба се веже за учење Католичке цркве према коме особе које су умрле пре Христовог васкрсења и деца умрла пре крштења не могу да оду у рај или пакао, па остају заглављене у сфери лимба. У лимбо одлазе они који нису починили грех, али нису ни ослобођени прагреха. У Дантеовој Божанственој комедији лимбо је први круг пакла. У симболичком смислу појам лимба означава заглављеност у неком стању, без наде за промену у будућности.

ЛИТЕРАТУРА

- Arendt H., *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*, Penguin, New York, 1963.
- Borda A. Z., *Histories Written by International Criminal Courts and Tribunals*, T.M.C. Asser Press, The Hague, 2021.
- Clark J. N., „Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation“, *The European Journal of International Law*, Vol. 20, 2/2009, 415–436.
- Combs N. A., *Guilty Pleas in International Criminal Law*, Stanford University Press, Stanford, 2007.
- Damaska M., „What is the point of International Criminal Justice“, *Chicago:kent Law Review*, 2008, Vol. 83:1, 329–365.
- Damaska M., „Negotiated Justice in International Criminal Courts“, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 2, 4/2004, 1018–1039.
- Douglas L., *The Memory of Judgment: Making Law and History in the Trials of the Holocaust*, Yale University Press, New Haven, 2005, CT, US.
- Evans R., „History, Memory, and the Law: The Historian as Expert Witness“, *History and Theory*, Vol. 41, 3/2002, 326–345.
- Henham R., Drumbl M., „Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Criminal Law Forum*, 16, 2005, 49–87.
- Hirsch M., „The Role of International Tribunals in the Development of Historical Narratives“, *Journal of History of International Law, Hebrew University of Jerusalem International Law Forum Working Series 03-18, Legal Research Paper No.18–15*, 2018.
- Koskeniemi M., „Between Impunity and Show Trials“, Max Planck Yearbook for United Nations Law 1–36 (2002), in: M. Koskeniemi, *The Politics of International Law*, Oxford, 2011.
- Lippke R., „The Prosecutor and the Presumption of Innocence“, *Criminal Law and Philosophy*, Vol. 8, 2/2013, 337–352.
- Mcconville M., Mirsky C. L., *Jury Trials and Plea Bargaining: A True History*, Hart Publishing, Oxford, 2005.
- Moffet L., *Justice for Victims Before the International Criminal Court*, Routledge, London – New York, 2014.
- Naqvi Y., „The right to the truth in international law: fact or fiction?“, *International Review of The Red Cross*, Vol. 88, 862/2006.
- Ненадић С., „Споразум о признању кривичног дела пред међународним правосуђем у сенци изазова поступка и политичких импликација судских одлука“, *Међународно јавно и кривично право у XXI веку* (ур. Срето Ного), Удружење за међународно кривично право и “Intermex”, Београд, 2020, 646–664.
- Osiel M. J., *Mass Atrocity, Collective Memory, and the Law*, 1st ed., Transaction Publishers, New Brunswick, 1999.
- Petrig A., „Negotiated Justice and the Goals of International Criminal Tribunals“, *Chicago Kent Journal of International and Comparative Law*, Vol. 8, 2008, 1–31.
- Petrović V., *The Emergence of Historical Forensic Expertise: Clio Takes the Stand*, Routledge, 2016.

- Rauxloh R. E., „Plea bargaining in international criminal justice – can International Criminal Court afford to avoid trials“, *The Journal of Criminal Justice Research (JCJR)*, Vol. 1, 2/2011.
- Resta G., Zeno-Zencovic V., „Judicial “Truth” and Historical “Truth”: The Case of the Ardeatine Caves Massacre“, *Law and History Review*, Vol. 31, 4/2013, 843–886.
- Sander B., „History on Trial: Historical Narrative Pluralism Within and Beyond International Criminal Courts“, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 67, 2018, 547–576.
- Sander B., „Unveiling the Historical Function of International Criminal Courts: Between Adjudicative and Sociopolitical Justice“, *International Journal of Transitional Justice*, 12:334, 2018.
- Sliedregt E. van, „Criminal Responsibility in International Law: Liability Shaped By Policy Goals and Moral Outrage“, *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice* 14/81, 2006.
- Scharf M. P., „Trading Justice for Efficiency“, *Journal of International Criminal Justice*, 2/ 2004, 1070–1081.
- Schabas W., *Genocide in International Law*, 2nd edn, Cambridge University Press, 2009.
- Todorov T., „The Touvier Affair in Memory“, *The Holocaust and France Justice: The Bousquet and Touvier Affairs* (ed. R. J. Golsan), Dartmouth College, Hanover, 1996.
- Turanjanin V., Čvorović D., „Sporazum o priznanju krivičnog dela u praksi tribunala za bivšu Jugoslaviju“, *Strani pravni život*, god. 59, 2/2015, 239–255.
- Wilson R. A., „Judging History: The Historical Record of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Human Rights Quarterly*, Vol. 27, 3/2005, 908–942.
- Wilson R. A., *Writing History in International Criminal Trials*, Cambridge University Press, Cambridge, NY, US, 2011.
- Zupančić B., „Ne bis in idem (zabrana ponovnog suđenja za isto delo) la belle dame sans merci“, *Crimen* (II), 2/2011, 171–178.

ПРЕСУДЕ

- Prosecutor v. Nikolic, ICTY, Case No.IT-02-60/1-S, Sentencing Judgment, 2 December 2003.
- Prosecutor v. Plavšić, ICTY, IT-00-39 and 40/1, Sentencing Judgment, 23 February 2004.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ И МЕДИЈСКИ НАВОДИ

- Hirsch M., „Uses of History and Collective memories by International Courts and Tribunals“ *Max Planck Encyclopedias of International Law*, 2018, <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3277.013.3277/law-mpeipro-e3277> Oxford Public International Law.

<https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3277.013.3277/law-mpeipro-e3277>.

RTS, Rehabilitovan Draža Mihailović, <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/1918870/rehabilitovan-draza-mihailovic.html>.

Slobodna Evropa, Rehabilitacija Draže: Revizija istorije, slavlje i ogorčenje, <https://www.slobodnaevropa.org/a/sud-rehabilitovao-drazu-mihailovica/27016033.html>.

Ted Ideas Worth Spreading, Deborah Lipstadt's research focuses on the development of Holocaust denial and how to fight for the truth in an era marked by "alternative facts", https://www.ted.com/speakers/deborah_lipstadt.

Svetlana Nenadić, PhD*

LEGAL AND HISTORICAL TRUTH IN THE LIMBO BETWEEN LOVE AND HATE

Summary

*Starting from the phenomenon of the historical narrative of international criminal courts, the author points out differences between **legal** truth and **historical** truth, their different methodological approach to the truth of facts and events. The author presents the theoretical foundations of strict legality theory and didactic legality theory and points out their irreconcilability. Also, analyzes legal and political nature of international criminal law and mechanisms of international criminal justice which make the path to the truth more difficult. Finally, the author concludes that the goals of truth and reconciliation can only be achieved if **legal** truth and **historical** truth are not in a relationship of competition and mutual recognition.*

Key words: truth, International criminal judiciary, Strict legality theory, Didactic legality theory.

---

* Research Associate at the Institute of Comparative Law and Public Prosecutor at the Public Prosecutor's Office for War Crimes, svetlananenadic11@gmail.com